

GUIDE: Podpora opatrovníkov detí bez sprievodu

Grantová dohoda č. 101141170 — GUIDE — AMIF-2023-TF2-AG-CALL

Publikácia k verejným politikám

D5.6

Co-funded by
the European Union

GUIDE: Podpora opatrovníkov detí bez sprievodu (101141170). Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autora(-ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Európskej komisie. Európska únia za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.

Kľúčové informácie

Číslo a názov výstupu	D5.6 Publikácia k verejným politikám
Typ výstupu	R — Dokument, správa
Dátum uverejnenia	M26 (jún 2026)
Hlavný autor	Stefanos Alevizos (IASIS)
Partneri, ktorí prispeli	Všetci/Organizácie

Úroveň šírenia

Citlivé	
Verejnosť	X

História vydání:

Verzia	Dátum	Recenzent(i)	Poznámky
1	04.06.2026	Stefanos Alevizos	Návrh
2	26.06.2026	Všetci partneri	Finalizácia

Informácie o projekte

Dohoda o grante	101141170
Program	AMIF
Téma	AMIF-2023-TF2-AG-CALL-06-CHILDREN
Typ akcie	Granty na projekty AMIF
Skratka projektu	GUIDE
Názov projektu	GUIDE: Supporting Guardians of Unaccompanied Children
Dátum začatia projektu	01.04.2024
Trvanie projektu	30 mesiacov
Dátum ukončenia projektu	30.09.2026

Obsah

Zhrnutie	5
1. Úvod	6
1.1 O projekte GUIDE	6
1.2 Účel správy	6
1.3 Zdroje dôkazov	6
2. Podpora opatrovníkov ako systémová zodpovednosť	6
3. Poučenia z „posluchových kruhov“	8
4. Kľúčové poučenia z projektu GUIDE	17
4.1 Poručníci potrebujú kompetencie aj podporu	17
4.2 Podpora odborníkov je súčasťou podpory detí	17
4.3 Opatrovníctvo ako vzťahová, na právach založená a na systéme závislá prax	18
4.4 Začleňovanie osôb so zdravotným postihnutím zostáva nedokončenou úlohou	18
5. Smerom k odolnejším a inkluzívnejším systémom opatrovníctva	19

Zhrnutie

Deti bez sprievodu patria medzi najzraniteľnejšie skupiny v rámci migračných a systémov ochrany detí. Mnohé z nich zažili odlúčenie od rodiny, vysídlenie, neistotu, prerušenie vzdelávania a v niektorých prípadoch aj násilie, zanedbávanie alebo traumy. Pre deti so zdravotným postihnutím alebo vývojovými ťažkosťami sú tieto výzvy často ešte väčšie. V tomto kontexte zohrávajú opatrovníci kľúčovú úlohu pri pomáhaní deťom uplatňovať ich práva, orientovať sa v službách, podieľať sa na rozhodovaní a budovať cesty k bezpečnosti, inklúzii a dlhodobému blahu.

Projekt GUIDE bol vyvinutý s cieľom posilniť kapacity opatrovníkov a zlepšiť kvalitu systémov opatrovníctva v celej Európe. Projekt, ktorý prebiehal v Bulharsku, Grécku, Taliansku, Poľsku a na Slovensku, sa zameriaval na podporu odborníkov a opatrovníkov, ktorí pracujú s deťmi bez sprievodu, najmä s deťmi so zdravotným postihnutím a vývojovými ťažkosťami. Prostredníctvom budovania kapacít, mapovania systémov, vzájomného učenia sa a reflexívnej praxe sa projekt GUIDE snažil riešiť spoločné výzvy, ktoré naďalej ovplyvňujú systémy opatrovníctva v rôznych národných kontextoch.

Dôkazy zhromaždené v priebehu projektu poukazujú na niekoľko dôležitých poučení. Po prvé, efektívna opatrovnícka starostlivosť si vyžaduje širokú škálu kompetencií, ktoré presahujú rámec právneho zastupovania. Opatrovníci potrebujú znalosti o právach dieťaťa, migračných postupoch, inklúzii osôb so zdravotným postihnutím, ochrane, riadení prípadov, komunikácii a medziinštitucionálnej spolupráci. Musia byť tiež schopní budovať dôveryhodné vzťahy s deťmi a podporovať ich zmysluplnú účasť na rozhodnutiach, ktoré ovplyvňujú ich životy.

Po druhé, nemožno očakávať, že opatrovníci budú túto zodpovednosť niesť sami. Zistenia zdôrazňujú dôležitosť neustáleho odborného rozvoja, prístupu k podporným sieťam, príležitostí na výmenu skúseností s kolegami a mechanizmov, ktoré podporujú reflexiu praxe. Investovanie do opatrovníkov by sa preto malo chápať ako investícia do silnejších systémov ochrany detí.

Po tretie, začlenenie detí so zdravotným postihnutím a vývojovými ťažkosťami sa musí stať kľúčovou súčasťou praxe poručníctva, a nie špecializovanou alebo samostatnou záležitosťou. Deti často čelia prekážkam pri prístupe k službám, pri získavaní vhodných posudkov alebo pri účasti na rozhodovacích procesoch. Riešenie týchto prekážok si vyžaduje užšiu spoluprácu medzi službami v oblasti ochrany detí, zdravotného postihnutia, vzdelávania, zdravotníctva a sociálnej starostlivosti.

Skúsenosti z projektu GUIDE tiež poukazujú na dôležitosť koordinovaných systémov. Efektívne postupy pri odporúčaní, jasné úlohy a zodpovednosti, spolupráca viacerých inštitúcií a prístupy zamerané na dieťa – to všetko prispieva k lepším výsledkom pre deti. Zároveň však pretrvávajú významné výzvy, medzi ktoré patrí nerovnomerný prístup k špecializovaným službám, roztrieštené podporné štruktúry a rozdiely v praxi poručníctva v jednotlivých krajinách.

Záver vyplývajúce z projektu GUIDE smerujú k jasnému záveru: posilnenie opatrovníctva nie je len o zlepšení vedomostí a zručností jednotlivých opatrovníkov. Rovnako ide o budovanie citlivých, koordinovaných a inkluzívnych systémov, ktoré opatrovníkom umožnia účinne plniť svoju úlohu. Budúce politiky a programy by sa preto mali zamerať na oba rozmery, a to na podporu opatrovníkov aj na posilnenie systémov opatrovníctva, aby sa zabezpečilo, že všetky deti bez sprievodu, vrátane detí so zdravotným postihnutím a vývojovými ťažkosťami, dostanú ochranu, podporu a príležitosti, ktoré potrebujú na to, aby sa im darilo.

1. Úvod

1.1 O projekte GUIDE

Projekt GUIDE bol vyvinutý s cieľom posilniť systémy opatrovníctva pre deti bez sprievodu v celej Európe, so zvláštnym zreteľom na deti so zdravotným postihnutím a vývojovými ťažkosťami. Projekt, ktorý pôsobí v Bulharsku, Grécku, Taliansku, Poľsku a na Slovensku, spája organizácie na ochranu detí, odborníkov na zdravotné postihnutia a európske siete s cieľom riešiť spoločné výzvy, ktorým čelia opatrovníci a odborníci. Prostredníctvom školení, vzájomnej podpory, mapovania systémov a tvorby politík sa projekt GUIDE zameriava na zlepšenie kapacít jednotlivých opatrovníkov aj kvality systémov, ktoré ich podporujú. Projekt v podstate presadzuje prístup k opatrovníctvu zameraný na dieťa, založený na právach a inkluzívny, pričom uznáva, že účinná ochrana závisí nielen od jednotlivých odborníkov, ale aj od koordinovaných a citlivých systémov ochrany detí.

1.2 Účel správy

Táto správa predstavuje kľúčové poznatky vyplývajúce z realizácie projektu GUIDE a skúma ich relevanciu pre budúcu politiku a prax. Zameriava sa na to, čo sa naučili o podpore opatrovníkov a posilňovaní systémov opatrovníctva pre deti bez sprievodu, najmä tých so zdravotným postihnutím alebo vývojovými ťažkosťami. Namiesto opisu činností projektu správa zhromažďuje dôkazy, skúsenosti a praktické poznatky s cieľom identifikovať výzvy, vyzdvihnúť sľubné prístupy a informovať o budúcich vývojových trendoch na národnej aj európskej úrovni. Správa je určená na podporu tvorcov politík, orgánov poručníctva, odborníkov v oblasti ochrany detí a organizácií pracujúcich s deťmi bez sprievodu.

1.3 Zdroje dôkazov

Analýza prezentovaná v tejto správe čerpá z viacerých zdrojov vyvinutých v rámci projektu GUIDE. Patria medzi ne počiatočné hodnotenie systémov opatrovníctva a potrieb v oblasti vzdelávania v zúčastnených krajinách, vývoj rámca vzdelávania založeného na kompetenciách a zistenia z hodnotenia národných vzdelávacích programov realizovaných v rámci pracovného balíka 2 – Nadnárodný program vzdelávania v oblasti starostlivosti o deti. Správa tiež vychádza z metodického rámca vytvoreného pre „Listening Circles“ v rámci pracovného balíka 3, ktorý zaviedol štruktúrovaný model reflexívnej praxe a vzájomnej podpory pre opatrovníkov. Spolu tieto zdroje poskytujú široké chápanie kompetencií, výziev a faktorov na úrovni systému, ktoré ovplyvňujú efektívne opatrovníctvo. Zistenia z prebiehajúceho procesu „Listening Circles“ ďalej obohatia budúcu analýzu a posilnia dôkazovú základňu pre tvorbu politík.

2. Podpora opatrovníkov ako systémová zodpovednosť

V rámci projektu GUIDE bol vyvinutý komplexný program školenia školiteľov (ToT) a sprievodná príručka zameraná na posilnenie kompetencií odborníkov pracujúcich s deťmi bez sprievodu v celej Európe. Program spojil školiteľov a odborníkov z piatich zúčastnených krajín zastupujúcich rôzne profesijné pozadia, vrátane ochrany detí, sociálnej práce, migračných služieb, psychológie, vzdelávania, právnej

podpory a súvisiacich sektorov. Po medzinárodnom ToT sa v každej krajine realizovali národné vzdelávacie aktivity, pri ktorých sa vzdelávacie obsah prispôbil miestnym právnym, inštitucionálnym a službovým kontextom, pričom sa zachoval spoločný rámec založený na kompetenciách.

Učebný plán sa venoval širokej škále tém, ktoré sa považujú za nevyhnutné pre účinnú prax v oblasti opatrovníctva a ochrany detí, vrátane práv detí a zásad Dohovoru OSN o právach dieťaťa, určovania najlepších záujmov, účasti a komunikácie detí, zabezpečenia a ochrany pred násilím, prístupov zohľadňujúcich traumy, začleňovania osôb so zdravotným postihnutím, postupov pri postúpení prípadov, medziinštitucionálnej spolupráce a praktického riadenia prípadov. Na posúdenie účinnosti programu bol v zúčastnených krajinách zavedený štruktúrovaný systém hodnotenia, ktorý kombinoval hodnotenia pred a po školení s hodnoteniami na národnej úrovni. Tieto hodnotenia skúmali zmeny v znalostiach účastníkov, ich sebavedomí a vnímanej schopnosti uplatňovať nadobudnuté kompetencie v praxi, čím poskytli empirický základ pre zistenia uvedené v nasledujúcich častiach.

Širšie ponaučenie vyplývajúce z vzdelávacieho programu GUIDE sa týka samotnej povahy efektívneho opatrovníctva. Hoci bolo hodnotenie primárne navrhnuté na posúdenie zmien vo vedomostiach a sebavedomí účastníkov, zistenia poskytujú aj cenné informácie o kompetenciách, ktoré sa javia ako najrelevantnejšie pre opatrovníkov pracujúcich s deťmi bez sprievodu.

Školenie sa realizovalo v piatich krajinách a zúčastnila sa ho rôznorodá skupina odborníkov pracujúcich v oblasti ochrany detí, migrácie, sociálnej starostlivosti a súvisiacich služieb. Predškolské a poskolské prieskumy poukázali na zlepšenie vedomostí a sebavedomia účastníkov v mnohých tematických oblastiach, čo naznačuje, že opatrovníctvo si vyžaduje široký a viacrozmerový súbor kompetencií, a nie odborné znalosti v jednej jedinej oblasti.

Zistenia hodnotenia zdôraznili dôležitosť práv dieťaťa, rozhodovania v najlepšom záujme dieťaťa, komunikácie s deťmi, ochrany, mechanizmov postúpenia, začleňovania osôb so zdravotným postihnutím a medziinštitucionálnej spolupráce. Účastníci jednotne uvádzali, že tieto oblasti sú relevantné pre ich profesijné povinnosti a dajú sa priamo uplatniť v ich každodennej praxi. To naznačuje, že účinné opatrovníctvo závisí nielen od pochopenia právnych postupov, ale aj od schopnosti premeniť zásady založené na právach na praktické konanie.

Zistenia tiež potvrdzujú dôležitosť vzťahových a komunikačných zručností. Poručníci pravidelne pracujú s deťmi, ktoré sa môžu pohybovať v neznámych systémoch, prežívajú neistotu alebo čelia viacerým formám zraniteľnosti. Podpora zmysluplnej účasti a pomoc deťom pri pochopení zložitých postupov si preto vyžaduje komunikačné prístupy, ktoré sú prístupné, zamerané na dieťa a reagujú na individuálne potreby.

Ďalšia dôležitá lekcia sa týka úlohy orientácie v systéme. Pozitívna odozva na obsah školenia týkajúci sa postupov pri postúpení prípadov a koordinácie služieb odzrkadľuje skutočnosť, že opatrovníci často pôsobia vo viacerých sektoroch. Efektívne opatrovníctvo si vyžaduje schopnosť identifikovať vhodné služby, koordinovať podporu a uľahčiť prístup k zdrojom, ktoré prispievajú k ochrane, blahu a začleneniu detí.

Skúsenosti zo školenia ďalej zdôrazňujú hodnotu neustáleho profesijného rozvoja. Zlepšenie vedomostí a sebavedomia vo všetkých zúčastnených krajinách naznačuje, že kompetencie v oblasti opatrovníctva je možné posilniť prostredníctvom štruktúrovaných vzdelávacích príležitostí. Zároveň zistenia naznačujú, že školenie je najúčinnějšíe, keď kombinuje teoretické vedomosti s praktickými nástrojmi, učením sa na základe prípadov a príležitostami na profesijnú reflexiu.

Celkovo výsledky hodnotenia naznačujú, že efektívne opatrovníctvo by sa malo chápať ako prax založená na kompetenciách. Táto úloha vyžaduje kombináciu znalostí v oblasti práv, komunikačných zručností, schopností orientovať sa v systéme a odborného úsudku. Posilňovanie týchto kompetencií je preto prospešné nielen pre jednotlivých odborníkov, ale prispieva aj k kvalite a efektívnosti systémov opatrovníctva v širšom zmysle.

Zatiaľ čo vzdelávací program preukázal, že štruktúrované vzdelávanie môže posilniť vedomosti, sebavedomie a praktické kompetencie opatrovníkov, diskusné kruhy poskytli doplňujúce pohľady na podmienky potrebné na udržanie a uplatňovanie týchto kompetencií v každodennej praxi. Zdôraznili najmä dôležitosť priestoru na reflexiu, vzájomnej podpory, emocionálnej odolnosti a organizačnej koordinácie, čo naznačuje, že účinné opatrovníctvo závisí nielen od budovania individuálnych kapacít, ale aj od priebežnej profesijnej a systémovej podpory.

3. Poučenia z „posluchového kruhu“

„Kruhy počúvania“ priniesli bohatý súbor kvalitatívnych dôkazov o odborných skúsenostiach, potrebách, výzvach a úvahách poručníkov a odborníkov v oblasti ochrany detí, ktorí pracujú s deťmi bez sprievodu. Kým vzdelávací program posilnil vedomosti a kompetencie účastníkov, „Kruhy počúvania“ ponúkli doplňujúce pohľady na to, ako sa tieto kompetencie prežívajú a uplatňujú v praxi, pričom zdôraznili emocionálne, vzťahové a systémové rozmery poručníctva. Tento materiál by sa nemal chápať len ako záznam zo skupinových stretnutí alebo ako výstup z aktivity. Skôr poskytuje dôležitý pohľad na to, ako odborníci vnímajú svoju úlohu, ako interpretujú potreby detí, ako zvládajú emocionálnu a etickú zložitosť a aké typy podpory považujú za potrebné pre účinnejšiu prax v oblasti opatrovníctva a ochrany detí. Tento materiál by sa nemal chápať len ako záznam zo skupinových stretnutí alebo ako výstup z aktivity. Poskytuje dôležitý pohľad na to, ako odborníci vnímajú svoju úlohu, ako interpretujú potreby detí, ako zvládajú emocionálnu a etickú zložitosť a aké typy podpory považujú za potrebné pre účinnejšiu prax v oblasti opatrovníctva a ochrany detí.

Kruhy počúvania sú obzvlášť dôležité, pretože zachytávajú rozmery odbornej praxe, ktoré sú často menej viditeľné vo formálnych správach, hodnotiacich nástrojoch alebo dotazníkoch v rámci školení. Odhaľujú nielen to, čo odborníci vedia, ale aj to, čo cítia, s čím bojujú, čo potrebujú od systémov a ako chápu svoje zodpovednosti. V tomto zmysle fungujú Kruhy počúvania ako mechanizmus kvalitatívneho dôkazu v rámci projektu GUIDE.

Táto správa analyzuje „kruhy na počúvanie“ z kvalitatívneho a interpretatívneho hľadiska. Cieľom nie je štatisticky merať dosah ani počítať, koľko účastníkov sa vyjadrilo k jednotlivým témam. Správa skôr identifikuje opakujúce sa významové vzorce, spoločné obavy, napätia, mlčanie a priebežné témy. Zistenia sú preto prezentované skôr ako analytická syntéza materiálu než ako opisné zhrnutie jednotlivých stretnutí.

Celkovo kruhy počúvania ukazujú, že práca s deťmi bez sprievodu je vzťahovo náročná, eticky komplexná, emocionálne intenzívna a vo veľkej miere závislá od kvality širšieho systému ochrany. Od odborníkov a opatrovníkov sa nevyžaduje len dodržiavanie postupov. Očakáva sa od nich aj budovanie dôvery, zvládanie neistoty, interpretácia správania súvisiaceho s traumou, podpora účasti, koordinácia

služieb a emocionálna dostupnosť pre deti, ktoré mohli zažiť odlúčenie, vysídlenie, násilie, zanedbávanie, stratu alebo dlhodobú neistotu.

Kľúčovým záverom vyplývajúcim z analýzy je, že podpora odborníkov je súčasťou podpory detí. Poručníci a odborníci v oblasti ochrany detí nemôžu poskytovať stabilnú, citlivú a na právach založenú starostlivosť, ak sami zostávajú izolovaní, emocionálne preťažení alebo bez podpory zo strany fragmentovaných systémov. Kruhy počúvania preto poukazujú na potrebu reflexívnych, odolných, koordinovaných a inkluzívnych systémov poručníctva.

Metodický prístup

Analýza vychádza z kvalitatívneho tematického prístupu. Materiál bol preskúmaný z hľadiska opakujúcich sa tém, vzorov interakcie, odborných obáv, emocionálneho obsahu a spôsobov, akými účastníci formulovali svoju prácu s deťmi bez sprievodu. Pozornosť bola venovaná nielen explicitným výrokom, ale aj skrytým významom. To znamená, že analýza zohľadňovala viditeľné témy, ako sú trauma, právne postupy, komunikácia, profesijné hranice a koordinácia služieb, ako aj hlbšie dynamiky, ako sú emocionálna práca, morálna zodpovednosť, neistota, profesijná izolácia a potreba príslušnosti.

Správa sa riadi kľúčovými princípmi kvalitatívneho výskumu. Po prvé, materiál sa interpretuje kontextuálne. Reflexie účastníkov sa chápu vo vzťahu k profesionálnemu a inštitucionálnemu prostrediu, v ktorom pracujú. Po druhé, analýza sa zameriava na vytváranie významu. Kruhy počúvania sa považujú za priestory, kde odborníci vytvárajú spoločné chápanie svojej úlohy a výziev. Po tretie, správa zostáva citlivá na protirečenia a mlčanie. To, čo v materiáli chýba alebo je slabo zastúpené, sa považuje za analyticky významné, najmä vo vzťahu k postihnutiu a vývojovým potrebám. Po štvrté, analýza sa vyhýba nadmernému zovšeobecňovaniu. Zistenia by sa mali čítať ako štruktúrovaná interpretácia dostupného materiálu, nie ako reprezentatívne štatistické meranie všetkých systémov opatrovníctva.

Bolo identifikovaných sedem hlavných tém:

1. **Emocionálna záťaž a profesionálna zraniteľnosť.**
2. **Podpora rovesníkov, pocit príslušnosti a kolektívna odolnosť.**
3. **Systémová zložitost' a fragmentácia.**
4. **Profesionálna identita založená na právach a etike.**
5. **Porozumenie a prax zohľadňujúce trauma.**
6. **Profesionálna odolnosť, starostlivosť o seba samého a sekundárna trauma.**
7. **Obmedzená viditeľnosť zdravotného postihnutia a vývojových potrieb.**

Tieto témy sú vzájomne prepojené. Emocionálna záťaž je umocnená systémovou fragmentáciou. Systémová fragmentácia je ťažšie zvládnuteľná bez podpory kolegov. Prax založená na právach je ťažké udržať bez profesijnej odolnosti. Starostlivosť zohľadňujúca trauma vyžaduje individuálnu kompetenciu aj organizačnú podporu. Inklúzia osôb so zdravotným postihnutím závisí nielen od povedomia, ale aj od postupov pri odporúčaní, špecializovaných služieb a prispôsobenej komunikácie.

Téma 1: Emocionálna záťaž a profesionálna zraniteľnosť

Kľúčovým zistením v rámci diskusných kruhov je emocionálna záťaž, ktorú znášajú opatrovníci a odborníci pracujúci s deťmi bez sprievodu. Účastníci sa zamýšľali nad úzkosťou, zodpovednosťou, neistotou, strachom o budúcnosť detí, ťažkosťami pri udržiavaní hraníc a emocionálnym dopadom blízkosti k traumatickým zážitkom detí.

Túto emocionálnu záťaž by sa nemalo interpretovať len ako bežný pracovný stres. Materiál poukazuje na hlbšiu formu profesijnej expozície. Poručníci a odborníci v oblasti ochrany detí sa často nachádzajú v

blízkosti detských príbehov o vysídlení, odlúčení od rodiny, násilí, nestabilite, strate a neistote. Očakáva sa od nich, že budú poskytovať podporu a zároveň sa budú orientovať v systémoch, ktoré môžu byť pomalé, fragmentované alebo neschopné plne reagovať na potreby detí.

Emocionálne nároky tejto úlohy súvisia s povahou samotného opatrovníctva. Opatrovníctvo nie je len procedurálne. Vyžaduje si, aby dospelí sprevádzali deti zložitými právnymi, sociálnymi, vzdelávacími a ochrannými procesmi a zároveň vytvárali podmienky dôvery a bezpečia. Odborníci preto môžu pociťovať silný pocit osobnej a etickej zodpovednosti. Ich záujmom nie je len to, či bolo podané oznámenie alebo dokončený postup, ale či je dieťa skutočne chránené, či mu niekto načúva, či je pochopené a podporované.

Niekoľko prvkov v materiáli naznačuje riziká spojené s únavou zo súcitu, morálnym utrpením a sekundárnym traumatickým stresom. Odborníci sa môžu cítiť emocionálne ovplyvnení príbehmi detí, frustrovaní inštitucionálnymi obmedzeniami alebo bezmocní, keď systémy nedokážu adekvátne reagovať. Morálne utrpenie sa javí ako obzvlášť dôležité. Vzniká vtedy, keď odborníci vedia, čo dieťa môže potrebovať, ale nemôžu vždy zabezpečiť túto podporu kvôli štrukturálnym bariéram, nedostatku služieb, nejasným zodpovednostiam alebo administratívnym zdržaniam.

Táto téma ukazuje, že emocionálna záťaž nie je znakom profesionálnej slabosti. Je to predvídateľný dôsledok práce v oblasti, kde koexistuje vysoká zodpovednosť, obmedzená kontrola a vystavenie traume. Uvedomenie si tejto emocionálnej záťaže je preto nevyhnutné pre navrhovanie udržateľných systémov ochrany detí.

Téma 2: Podpora rovesníkov, pocit príslušnosti a kolektívna odolnosť

Kruhy počúvania dôsledne ukazujú, že skupinová reflexia môže znížiť profesionálnu izoláciu. Zdá sa, že účastníci majú prospech z uvedomenia si, že ostatní čelia podobným dilemám, emocionálnym reakciami, neistotám a systémovým frustráciami. Toto uvedomenie si vytvára pocit normalizácie a zdieľanej profesionálnej skúsenosti.

Skupina sama o sebe sa javí ako ochranný faktor. Prostredníctvom „kruhov počúvania“ sa účastníci dokázali posunúť od individualizovaného stresu k spoločnej reflexii. Nepopisovali len problémy; vyvíjali kolektívny jazyk na pochopenie týchto problémov. To je dôležité, pretože profesionálna izolácia môže zintenzívniť emocionálnu záťaž. Keď ťažké skúsenosti zostávajú súkromné, odborníci ich môžu interpretovať ako osobné zlyhanie. Keď sa o ne podelia v štruktúrovanom a rešpektujúcom priestore, môžu sa stať súčasťou kolektívneho učenia.

Pocit príslušnosti je preto jedným z najdôležitejších psychologických výsledkov „kruhov počúvania“. Účastníci sa mohli vnímať ako súčasť širšej komunity praxe, a nie ako izolované jednotlivci, ktorí zvládajú zložité prípady sami. Z komunitného a psychologického hľadiska je to veľmi významné. Pocit príslušnosti môže pôsobiť ako nárazník proti vyhoreniu, emocionálnemu preťaženiu a profesionálnemu stiahnutiu sa.

Materiál tiež naznačuje vývojový posun v rámci reflexného procesu. V niektorých prípadoch sa účastníci spočiatku zameriavali na stres, úzkosť a neistotu. Postupom času sa zdalo, že dôraz sa presunul na stratégie zvládania, profesionálnu reflexiu, vzájomnú podporu a spoločné hľadanie zmyslu. Tento posun je v súlade s funkciou reflexných skupín. Úzkosť sa nielen vyjadruje, ale postupne sa spracováva a transformuje na vhl'ad, profesionálny jazyk a kolektívnu odolnosť.

Kruhy počúvania teda dokazujú, že vzájomná podpora nie je voliteľným doplnkom profesionálnej praxe. Je to mechanizmus, prostredníctvom ktorého si profesionáli udržiavajú schopnosť zostať angažovaní, premýšľaví a emocionálne dostupní v náročnej práci s deťmi.

Téma 3: Systémová zložitost' a fragmentácia

Druhý dôležitý zistenie sa týka systémovej komplexnosti práce v oblasti opatrovníctva a ochrany detí. Účastníci zo všetkých krajín zapojených do projektu opakovane poukazovali na výzvy súvisiace s fragmentovanými službami, nejasnými úlohami, nekonzistentným tokom informácií, administratívnymi zdržaniami, nedostatkom koordinácie a nedostatočnou komunikáciou medzi agentúrami.

Táto téma ukazuje, že mnohé ťažkosti, s ktorými sa stretávajú opatrovníci a odborníci, nemožno zredukovať na individuálnu kompetenciu. Odborníci môžu mať odhodlanie, vedomosti a motiváciu, ale ich prácu formujú systémy, ktoré ich obklopujú. Keď sú postupy pri postúpení prípadov nejasné, služby nedostupné, komunikácia slabá alebo zodpovednosti nie sú jasne definované, odborníci sa ocitajú v ťažkej situácii. Očakáva sa od nich, že budú chrániť deti v rámci systémov, ktoré nie vždy poskytujú potrebné podmienky na účinnú ochranu.

Tento materiál zdôrazňuje dôležitosť medziinštitucionálnej koordinácie, spoločných protokolov, spoľahlivých postupov pri postúpení prípadov a jasnej komunikácie medzi službami. To je obzvlášť dôležité v prípadoch týkajúcich sa detí bez sprievodu, ktorých potreby často presahujú viaceré sektory. Dieťa môže súčasne potrebovať právnu podporu, ubytovanie, vzdelávanie, zdravotnú starostlivosť, psychosociálnu starostlivosť, posúdenie zdravotného postihnutia, kultúrnu mediáciu a dlhodobé plánovanie. Žiaden jednotlivý odborník ani služba nedokáže sama adekvátne reagovať na túto komplexnosť.

Niekoľko úvah poukazuje na potrebu lepšieho zmapovania dostupných služieb, jasnejších kontaktných miest, zlepšenej kontinuity starostlivosti a silnejšej spolupráce medzi formálnymi inštitúciami a komunitnými aktérmi. Tieto otázky nie sú len administratívneho charakteru. Ovplyvňujú prístup detí k právam, bezpečnosti, blahobytu a participácii.

Systémová fragmentácia má emocionálne dôsledky aj pre odborníkov. Keď systémy nefungujú koherentne, odborníci môžu pociťovať frustráciu, bezmocnosť alebo morálnu úzkosť. Môžu sa cítiť zodpovední za výsledky, ktoré nemôžu plne ovládať. To vytvára priamu súvislosť medzi kvalitou systému a blahobytom odborníkov.

Kruhy na počúvanie tak poukazujú na kľúčové ponaučenie pre politiku: opatrovníctvo nemôže účinne fungovať ako izolovaná úloha. Vyžaduje si integrovaný systém ochrany detí s jasnými postupmi, koordinovanými službami, dostupnými mechanizmami postúpenia prípadov a zdieľanou zodpovednosťou.

Téma 4: Profesionálna identita založená na právach a etike

Silnou prierezovou témou v kruhoch na počúvanie je rozvoj profesijnej identity založenej na právach a etike. Účastníci sa zaoberali otázkami týkajúcimi sa dôstojnosti, rovnosti, participácie, ochrany pred násilím, sociálneho začlenenia, rodovej diskriminácie, sexuálnej bezpečnosti a etickej zodpovednosti.

Táto téma je dôležitá, pretože ukazuje, že „kruhy počúvania“ sa neobmedzovali len na praktické riešenie problémov. Fungovali aj ako priestory, kde odborníci premýšľali o hodnotách, ktoré by mali usmerňovať ich prácu. V tomto zmysle prispeli „kruhy počúvania“ k formovaniu profesijnej identity.

Materiál naznačuje, že prax v oblasti ochrany detí bola chápaná nielen ako poskytovanie služieb, ale aj ako vzťah založený na právach. Deti boli vnímané skôr ako nositelia práv než ako pasívni príjemcovia starostlivosti. To je obzvlášť dôležité pri práci s deťmi bez sprievodu, ktoré môžu byť vystavené viacerým a prekrývajúcim sa zraniteľnostiam, vrátane zdravotného postihnutia, vysídlenia, odlúčenia od rodiny, právnej neistoty, traumy, chudoby, sociálneho vylúčenia, diskriminácie a obmedzeného prístupu k službám.

Dôraz na participáciu je obzvlášť významný. Materiál naznačuje posun za ochranu chápanú iba ako bezpečnosť. Ochrana zahŕňa aj posilňovanie postavenia, hlas, schopnosť konať a zmysluplné zapojenie do rozhodovania. Deti by nemali byť iba chránené pred ujmom. Mali by byť tiež vypočuté, informované, podporované v vyjadrovaní svojich názorov a uznávané ako aktívne subjekty vo svojom vlastnom živote.

Táto orientácia na práva úzko súvisí so zásadou najlepších záujmov. Od odborníkov sa vyžaduje, aby zohľadňovali bezpečnosť, rozvoj, vzťahy, blaho, právny status, vzdelanie, zdravie a vlastné názory dieťaťa. Kruhy počúvania ukazujú, že to zriedka býva jednoduché. Rozhodovanie v najlepšom záujme často zahŕňa neistotu, konkurenčné priority, neúplné informácie a etické napätie. Priestory na reflexiu sú preto dôležité, pretože umožňujú odborníkom skúmať tieto dilemy spoločne, namiesto toho, aby ich riešili sami.

Rozvoj profesionálnej kultúry založenej na právach je jedným z dôležitých prínosov kruhov počúvania. Posilňuje prepojenie medzi každodennou praxou a širšími zásadami ochrany detí.

Téma 5: Porozumenie a prax zohľadňujúce traumy

V rámci kruhov na počúvanie sa trauma javí ako čoraz dôležitejšia analytická perspektíva. Účastníci uvažovali o psychologických a behaviorálnych dôsledkoch straty, vysídlenia, násilia, neistoty, odlúčenia od rodiny a traumatických zážitkov. Behaviorálne reakcie, ako je uzavretosť, agresivita, nedôvera, hypervigilancia, emocionálna otupenosť, regresia alebo ťažkosť pri zapájaní sa do služieb, boli chápané ako zmysluplné reakcie na nepriazeň osudu, a nie len ako problematické správanie.

To predstavuje dôležitý posun v profesionálnej interpretácii. Perspektíva zohľadňujúca traumy mení spôsob, akým odborníci chápu konanie detí. Namiesto toho, aby sa pýtali len na to, čo je s dieťaťom zle, odborníci začínajú klásť otázky o tom, čo dieťa prežilo, čo môže jeho správanie vyjadrovať a aká reakcia môže obnoviť bezpečie a dôveru.

Tento prístup znižuje riziko represívnych, moralizujúcich alebo patologizujúcich reakcií. Podporuje citlivejšie, stabilizujúce a vzťahové formy starostlivosti. V kontexte detí bez sprievodu je to obzvlášť dôležité, pretože trauma môže súvisieť nielen s minulými udalosťami, ale aj s pretrvávajúcou neistotou, neistým postavením, odlúčením od rodiny, sociálnou izoláciou a strachom z budúcnosti.

Materiál tiež zdôrazňuje dôležitosť bezpečného, predvídateľného a podporujúceho prostredia. Bezpečnosť nie je len fyzická. Je aj emocionálna, vzťahová a procedurálna. Deti potrebujú dospelých, ktorí vedú počúvať bez súdenia, rešpektovať hranice, jasne vysvetľovať postupy, zachovávať konzistentnosť a citlivo reagovať na úzkosť.

Naratívna práca sa tiež javí ako zmysluplná súčasť praxe zohľadňujúcej traumy. Príbehy detí nie sú len zdrojmi informácií. Sú spojené s identitou, pamäťou, stratou, odolnosťou a pocitom príslušnosti. Počúvanie príbehov detí môže pomôcť odborníkom pochopiť význam detských skúseností a podporiť individualizovanejšie formy starostlivosti.

Kruhy počúvania preto posilňujú dôležitosť opatrovníctva zohľadňujúceho traumy. Opatrovníci a odborníci v oblasti ochrany detí potrebujú schopnosť rozpoznať reakcie na traumy, vyhnúť sa retraumatizácii, podporovať emocionálnu reguláciu a budovať vzťahy založené na dôvere, predvídateľnosti a rešpekte.

Téma 6: Odolnosť odborníkov, starostlivosť o seba samého a sekundárna trauma

Jedným z najdôležitejších vývojov v celom materiáli je rastúce uznanie toho, že samotní odborníci potrebujú ochranu a podporu. Témy ako psychická odolnosť, regulácia emócií, profesionálne hranice,

povedomie o vyhorení, stratégie zvládania, regulácia stresového cyklu a sekundárna trauma sa stali čoraz viditeľnejšími.

Ide o kľúčový zistenie. Účinnosť systémov ochrany detí závisí čiastočne od emocionálnej udržateľnosti tých, ktorí poskytujú starostlivosť. Odborníci, ktorí neustále pracujú s traumou, neistotou, stratou, krízou a inštitucionálnym tlakom, môžu byť emocionálne vyčerpaní, ak nemajú štruktúrované príležitosti na reflexiu, supervíziu, zotavenie a podporu.

Profesionálna odolnosť by sa však nemala chápať ako individuálny osobnostný rys. Materiál naznačuje, že odolnosť je vzťahová a organizačná. Závisí od podpory kolegov, priestorov na reflexiu, jasných hraníc, zvládnuteľných povinností, prístupu k poradenstvu, supervízii a uznania emocionálnej práce.

Toto rozlíšenie je dôležité. Ak sa odolnosť považuje iba za individuálnu zodpovednosť, od odborníkov sa môže očakávať, že si sami poradia so štruktúrne náročnými podmienkami. Kruhy počúvania naopak poukazujú na systémové chápanie odolnosti. Odborníci potrebujú podporné prostredie, nielen osobné stratégie zvládania situácií.

Tému starostlivosti o seba by sa preto malo interpretovať opatrne. Starostlivosť o seba je dôležitá, ale je nedostatočná, ak systémy zostávajú fragmentované, pracovné zaťaženie je nezvládnuteľné a odborníkom chýba dohľad alebo organizačná podpora. Udržateľná ochrana detí vyžaduje individuálne aj kolektívne formy starostlivosti.

Kruhy načúvania preto naznačujú kľúčový záver: podpora odborníkov nie je druhoradá v porovnaní s podporou detí. Je súčasťou toho istého systému ochrany. Keď sú odborníci podporovaní, sú schopní poskytovať stabilnú, premyslenú a na dieťa zameranú starostlivosť. Keď nie sú podporovaní, sú emocionálne preťažení alebo izolovaní, kvalita a kontinuita starostlivosti môžu byť oslabené.

Téma 7: Obmedzená viditeľnosť zdravotného postihnutia a vývojových potrieb

Významným a analyticky dôležitým zistením je obmedzená viditeľnosť zdravotného postihnutia, vývojových oneskorení a neurovývojových zraniteľností v rámci „kruhov počúvania“. Hoci širší rámec projektu kladie dôraz na deti so zdravotným postihnutím a vývojovými ťažkosťami, táto téma sa v materiáli objavuje len slabo a nekonzistentne.

Túto absenciu by sa nemalo považovať za nepodstatnú medzeru. V kvalitatívnom výskume môže mlčanie byť rovnako významné ako explicitná diskusia. Obmedzená viditeľnosť zdravotného postihnutia môže naznačovať niekoľko možných problémov. Odborníci nemusia vždy rozpoznať vývojové alebo neurovývojové potreby. Môžu im chýbať slovník alebo nástroje na ich diskusiu. Zdravotné postihnutie môže byť zatienené viditeľnejšími problémami, ako je právny status, trauma, ubytovanie, násilie alebo sociálne začlenenie. Môže to tiež odrážať širšie systémové medzery v skriningu, odporúčaní, posudzovaní a špecializovanej podpore.

Tento zistenie vyvoláva hlbšie obavy o možnú neviditeľnosť zdravotného postihnutia v každodennej praxi ochrany detí. Deti bez sprievodu s mentálnym postihnutím, vývojovými oneskoreniami, psychosociálnym postihnutím, neurovývojovými poruchami, komunikačnými ťažkosťami alebo funkčnými poruchami súvisiacimi s traumou môžu byť zvlášť ohrozené tým, že budú nesprávne pochopené alebo nedostatočne podporované.

Táto otázka je obzvlášť zložitá, pretože sa môžu prekrývať potreby súvisiace s traumou a vývojom. Ťažkosti dieťaťa s pozornosťou, komunikáciou, reguláciou emócií, učením, pamäťou, dôverou alebo sociálnou interakciou môžu byť interpretované iba cez optiku traumy, zatiaľ čo základné potreby súvisiace s vývojom alebo postihnutím zostávajú neidentifikované. Naopak, reakcie súvisiace s traumou

môžu byť nesprávne interpretované ako behaviorálne alebo vývojové problémy bez dostatočnej pozornosti venovanej skúsenostiam dieťaťa.

Kruhy počúvania preto poukazujú na potrebu silnejšej praxe zohľadňujúcej zdravotné postihnutie a zvyšovania povedomia. Zohľadňovanie zdravotného postihnutia by sa nemalo považovať za samostatnú alebo špecializovanú tému, ktorou sa zaoberajú len služby pre osoby so zdravotným postihnutím. Malo by byť integrované do praxe opatrovníctva zohľadňujúcej traumy, založenej na právach a zameranej na dieťa.

To si vyžaduje praktické nástroje na včasnú identifikáciu, prispôsobenú komunikáciu, primerané úpravy, odporúčanie na špecializované služby, multidisciplinárne posudzovanie a individualizované plánovanie. Vyžaduje si to tiež odbornú prípravu, ktorá pomôže odborníkovi rozpoznať, ako vzájomne pôsobia zdravotné postihnutie, trauma, migrácia, jazyk, kultúra a inštitucionálne bariéry v životoch detí.

Priečny výklad

V súhrne kruhy počúvania ukazujú, že efektívna opatrovnícka starostlivosť a ochrana detí si vyžadujú viac než len školenie. Vyžadujú si profesionálny ekosystém, ktorý kombinuje vedomosti, emocionálnu podporu, etickú jasnosť, systémovú koordináciu, reflexívnu prax a prístupy zohľadňujúce zdravotné postihnutie.

Zistenia možno pochopiť prostredníctvom troch vzájomne prepojených dimenzií.

Prvým je **vzťahovo-emocionálny rozmer**. Odborníci a opatrovníci musia zvládnuť úzkosť, zodpovednosť, empatiu, hranice a sekundárnu expozíciu traume. Ich schopnosť zostať deťom emocionálne k dispozícii závisí od toho, či majú sami prístup k podpore, reflexii a opore.

Druhým je **systémovo-inštitucionálny rozmer**. Účinná podpora detí závisí od koordinácie, jasných postupov, zdieľania informácií, kontinuity starostlivosti a spolupráce medzi službami. Keď sú systémy roztrieštené, má to vplyv tak na deti, ako aj na odborníkov. Deti môžu čeliť oneskoreniam alebo medzerám v starostlivosti, zatiaľ čo odborníci môžu pociťovať frustráciu a morálnu úzkosť.

Tretím je **eticko-právny rozmer**. Prax sa musí riadiť zásadami dôstojnosti, participácie, nediskriminácie, ochrany detí a najlepších záujmov dieťaťa. Tieto zásady nie sú abstraktné. Ovplyvňujú spôsob, akým odborníci počúvajú deti, interpretujú ich potreby, podporujú ich samostatnosť a obhajujú ich práva.

Hodnota kruhov počúvania spočíva práve v tom, že spájajú tieto rozmery. Výzvy, ktorým čelia odborníci, nie sú len emocionálne, nie sú len technické a nie sú len inštitucionálne. Sú integrované. Emocionálna záťaž sa zosilňuje fragmentáciou systému. Fragmentácia systému je ťažšie zvládnuteľná bez podpory kolegov. Prax založená na právach je ťažké udržať bez profesionálnej odolnosti. Starostlivosť zohľadňujúca traumy vyžaduje osobnú kapacitu aj organizačnú podporu. Začleňovanie osôb so zdravotným postihnutím vyžaduje povedomie aj fungujúce systémy odporúčania.

Kruhy načúvania preto ponúkajú hlbšie pochopenie opatrovníctva ako vzťahovej, etickej a na systéme závislej praxe. Ukazujú, že účinné opatrovníctvo nemožno zredukovať na právne zastupovanie alebo riadenie prípadov. Vyžaduje si podporovaných odborníkov pracujúcich v rámci koordinovaných a inkluzívnych systémov.

Záver

Kruhy počúvania dokazujú, že opatrovníci a odborníci v oblasti ochrany detí pracujúci s deťmi bez sprievodu pôsobia v komplexnej oblasti emocionálnych, etických a inštitucionálnych požiadaviek. Ich práca zahŕňa oveľa viac než len procedurálnu zodpovednosť. Vyžaduje si vzťahovú citlivosť, kultúrne

porozumenie, interpretáciu zohľadňujúcu traumy, posudzovanie založené na právach a schopnosť zostať psychicky dostupný v situáciách neistoty.

Najdôležitejším zistením je, že štruktúrované priestory na reflexiu nie sú voliteľné. Sú nevyhnutnými zložkami udržateľných systémov ochrany detí. Kruhy počúvania môžu fungovať ako ochranné prostredia pre odborníkov, priestory spoločného učenia a mechanizmy na rozvoj kolektívnej odolnosti.

Analýza tiež ukazuje, že odbornú podporu treba chápať systémovo. Individuálna starostlivosť o seba nestačí, ak odborníci naďalej pracujú vo fragmentovaných systémoch s nejasnými úlohami, slabou komunikáciou a obmedzeným prístupom k špecializovanej podpore. Odolnosť sa preto musí budovať na troch úrovniach: individuálnej, skupinovej a organizačnej.

Ďalším záverom je, že kruhy na počúvanie pomohli rozvinúť spoločný odborný jazyk. Účastníci dokázali prepojiť praktické skúsenosti s pojmami, ako sú trauma, práva, participácia, profesijné hranice, regulácia emócií, kultúrna mediácia, etická zodpovednosť a systémová koordinácia. Tento spoločný jazyk je nevyhnutný na zlepšenie konzistentnosti a kvality v praxi ochrany detí.

Zároveň ostáva veľkým problémom obmedzená viditeľnosť zdravotného postihnutia a vývojových potrieb. Budúca práca by mala zabezpečiť, aby sa opatrovníctvo zohľadňujúce zdravotné postihnutie nepovažovalo za samostatnú alebo druhoradú otázku, ale za integrálnu súčasť ochrany detí, starostlivosti zohľadňujúcej traumy, praxe založenej na právach a odborného vzdelávania.

Kruhy počúvania tiež dokazujú, že tvorba poznatkov v oblasti ochrany detí nepochádza len z formálneho výskumu alebo kvantitatívneho hodnotenia. Reflexia založená na praxi môže priniesť cenné dôkazy o tom, čo odborníci potrebujú, kde systémy zlyhávajú a ako je možné zlepšiť podporu. V tomto zmysle by sa kruhy počúvania mali chápať ako mechanizmus podpory aj ako nástroj na tvorbu poznatkov.

Dôsledky pre prax

Zistenia naznačujú potrebu inštitucionalizovať priestory na reflexiu pre opatrovníkov a odborníkov pracujúcich s deťmi bez sprievodu. Tieto priestory by nemali byť príležitostné, neformálne alebo závislé len od individuálnej iniciatívy. Mali by byť štruktúrované, facilitované, pravidelné a uznávané ako súčasť odbornej podpory a zabezpečenia kvality.

Odborná príprava by mala byť doplnená supervíziou, vzájomnou podporou a reflexiou na základe konkrétnych prípadov. Samotné vedomosti nestačia. Odborníci potrebujú príležitosti na spracovanie emocionálnej záťaže, diskusiu o zložitých prípadoch, reflexiu etických dilem a vývoj stratégií pre udržateľnú prax.

Organizácie by mali uznať emocionálnu prácu za súčasť práce v oblasti ochrany detí. To znamená vytvoriť mechanizmy na supervíziu, konzultácie s kolegami, reflexiu v tíme a včasnú identifikáciu vyhorenia alebo sekundárneho traumatického stresu. Profesionálne blaho by sa malo považovať za podmienku kvalitnej praxe.

Systémy by mali tiež posilniť mechanizmy koordinácie medzi opatrovníkmi, sociálnymi službami, prijímačmi štruktúrami, zdravotnými službami, odborníkmi v oblasti duševného zdravia, právnymi subjektmi, kultúrnymi mediátormi, službami pre osoby so zdravotným postihnutím, poskytovateľmi vzdelávania a komunitnými organizáciami. Fragmentácia zvyšuje profesionálny stres a oslabuje prístup detí k ucelenej podpore.

Potreby osôb so zdravotným postihnutím a vývojové potreby by mali byť explicitnejšie integrované do všetkých budúcich kruhov počúvania, vzdelávacích aktivít, štruktúr dohľadu a politických odporúčaní. To

by malo zahŕňať praktické nástroje na identifikáciu, odporúčanie, komunikáciu, primerané prispôsobenie a multidisciplinárne plánovanie.

Nakoniec by mali byť kruhy počúvania prepojené so širším systémovým učením. Poznatky získané prostredníctvom reflexných priestorov by mali slúžiť ako podklad pre vzdelávacie programy, mapovanie služieb, protokoly odporúčania, štandardy dohľadu a tvorbu politik. Týmto spôsobom môže individuálna a skupinová reflexia prispieť k širšiemu zlepšeniu systému.

Zistenia relevantné pre politiku

Kruhy načúvania poskytujú niekoľko dôležitých poučení relevantných pre politiku.

Po prvé, systémy opatrovníctva by mali zahŕňať štruktúrovanú reflexívnu prax ako súčasť profesionálnej podpory. Reflexia nie je len terapeutickou alebo podpornou činnosťou. Posilňuje rozhodovanie, etické povedomie, profesionálnu odolnosť a kvalitu starostlivosti.

Po druhé, profesionálne blaho by sa malo uznať za otázku ochrany detí. Systémy, ktoré závisia od emocionálne preťažených a nepodporovaných odborníkov, majú menšiu šancu poskytovať deťom konzistentnú a citlivú podporu.

Po tretie, v rámci systémov poručníctva by sa mala rozvíjať vzájomná podpora a komunity praxe. Tieto mechanizmy znižujú izoláciu, podporujú spoločné učenie a prispievajú k kolektívnej odolnosti.

Po štvrté, systémy ochrany detí by mali riešiť fragmentáciu prostredníctvom jasnejších postupov pri postúpení prípadov, silnejšej medziinštitucionálnej spolupráce a lepšej komunikácie medzi službami. Podpora opatrovníkov si vyžaduje podporu systémov, ktoré ich obklopujú.

Po piate, začleňovanie osôb so zdravotným postihnutím sa musí stať viditeľnejším v rámci praxe opatrovníctva a ochrany detí. Politiky by mali podporovať včasnú identifikáciu, prístupnú komunikáciu, špecializované postupy pri postúpení prípadov a integráciu zdravotného postihnutia do prístupov zohľadňujúcich traumu a založených na právach.

Po šieste, emocionálna a etická zložitosť opatrovníctva by sa mala odzrkadľovať v odbornej príprave, dohľade a štandardoch kvality. Opatrovníctvo by sa nemalo považovať za čisto administratívnu úlohu. Ide o špecializovanú funkciu v oblasti ochrany detí, ktorá vyžaduje kompetentnosť, reflexiu a inštitucionálnu podporu.

Záverečná syntéza

Kruhy počúvania poskytujú silné kvalitatívne dôkazy o tom, že práca v oblasti ochrany detí bez sprievodu je vzťahovo náročná, eticky komplexná, emocionálne intenzívna a systémovo závislá. Poručníci a odborníci potrebujú vedomosti a zručnosti, ale potrebujú aj pocit príslušnosti, reflexiu, emocionálnu podporu, inštitucionálnu jasnosť a kolektívnu odolnosť.

Hlavným záverom je, že ochrana detí bez sprievodu si vyžaduje ochranu profesionálnych a vzťahových systémov v ich okolí. Kruhy počúvania k tomu môžu prispieť tým, že transformujú individuálne skúsenosti na spoločné porozumenie, profesionálnu identitu a kolektívnu schopnosť poskytovať starostlivosť.

Ich hodnota spočíva v zviditeľnení skrytých emocionálnych, etických a systémových rozmerov praxe v oblasti ochrany detí. Odhaľujú, čo odborníci potrebujú, kde systémy vytvárajú bariéry, ako sa buduje odolnosť a ktoré otázky zostávajú nedostatočne viditeľné. Medzi nimi si osobitnú pozornosť vyžaduje obmedzená viditeľnosť zdravotného postihnutia a vývojových potrieb.

V tomto zmysle by sa kruhy počúvania mali chápať nielen ako podporná činnosť, ale aj ako mechanizmus vedomostí založený na praxi. Poskytujú dôkazy o tom, že účinné opatrovníctvo závisí od podporovaných odborníkov, reflexívnych komúní, koordinovaných systémov, porozumenia zohľadňujúceho traumy, posudzovania založeného na právach a praxe zohľadňujúcej zdravotné postihnutie.

Celkové ponaučenie je jasné: systémy opatrovníctva nemožno posilniť len prostredníctvom postupov alebo školiacich materiálov. Musia tiež vytvárať priestory, kde môžu odborníci premýšľať, nadväzovať kontakty, spracovávať emocionálnu záťaž, rozvíjať spoločný jazyk a transformovať skúsenosti na lepšiu prax. To je nevyhnutné pre budovanie odolnejších, inkluzívnejších a na dieťa zameraných systémov ochrany pre deti bez sprievodu.

4. Kľúčové poučenia z projektu GUIDE

4.1 Poručníci potrebujú kompetencie aj podporu

Jedným z najdôležitejších poznatkov vyplývajúcich z projektu GUIDE je, že účinné opatrovníctvo závisí od odbornej kompetentnosti aj od odbornej podpory. Zistenia z hodnotenia vzdelávacích aktivít ukázali, že opatrovníci a odborníci v oblasti ochrany detí môžu prostredníctvom štruktúrovaných vzdelávacích príležitostí výrazne posilniť svoje vedomosti, zručnosti a sebavedomie. Účastníci uvádzali zlepšenia v oblastiach, ako sú práva dieťaťa, rozhodovanie v najlepšom záujme dieťaťa, komunikácia s deťmi, ochrana, postupy pri postúpení prípadov, začleňovanie osôb so zdravotným postihnutím a medziinštitucionálna spolupráca.

Zistenia z projektov „Listening Circles“ však ukázali, že samotné vedomosti nestačia. Poručníci často pracujú v emocionálne náročných a zložitých situáciách. Poskytujú podporu deťom, ktoré mohli zažiť vysídlenie, odlúčenie od rodiny, traumy, násilie, neistotu a sociálne vylúčenie. Za týchto okolností musia odborné kompetencie sprevádzať príležitosti na reflexiu, vzájomnú podporu a neustále vzdelávanie.

Skúsenosti z projektu GUIDE naznačujú, že odbornú prípravu a reflexívnu prax by nemali vnímať ako oddelené činnosti. Ide o komplementárne prvky silného systému opatrovníctva. Odborná príprava pomáha odborníkom rozvíjať potrebné vedomosti a zručnosti, zatiaľ čo priestor na reflexiu im pomáha uplatňovať tieto kompetencie v praxi, zvládnuť výzvy a udržiavať si dlhodobu duševnú pohodu.

4.2 Podpora odborníkov je súčasťou podpory detí

Druhé kľúčové ponaučenie sa týka vzťahu medzi duševným zdravím odborníkov a výsledkami v oblasti ochrany detí. Diskusné kruhy odhalili, že opatrovníci a odborníci v oblasti ochrany detí často nesú značnú emocionálnu záťaž. Účastníci uvažovali o zodpovednosti, neistote, obavách o budúcnosť detí a výzvach práce v zložitých a niekedy fragmentovaných systémoch.

Tieto zistenia poukazujú na dôležitú skutočnosť: odborníci nemôžu deťom trvalo poskytovať kvalitnú podporu, ak sami zostávajú izolovaní, emocionálne preťažení alebo bez podpory. Systémy ochrany detí sa často zameriavajú na potreby detí, čo je potrebné aj vhodné. Zistenia projektu GUIDE však ukazujú, že duševná pohoda odborníkov by sa tiež mala považovať za otázku ochrany detí.

Podpora odborníkov neznamená zníženie pozornosti venovanej deťom. Naopak, posilňuje kvalitu starostlivosti, ktorú deti dostávajú. Keď majú opatrovníci prístup k podpore kolegov, priestoru na

reflexiu, supervízií a príležitostiam na profesionálny rozvoj, sú schopní lepšie zostať angažovaní, premýšľavi a citliví na potreby detí.

Zistenia preto naznačujú, že investícia do odbornej podpory je zároveň investíciou do lepších výsledkov pre deti.

4.3 Opatrovníctvo ako vzťahová, na právach založená a na systéme závislá prax

Projekt GUIDE tiež zdôrazňuje multidimenzionálnu povahu opatrovníctva. Efektívne opatrovníctvo nemožno chápať len ako právnu alebo administratívnu zodpovednosť. Je to skôr vzťahová, na právach založená a na systéme závislá prax.

Na vzťahovej úrovni sa od poručníkov vyžaduje budovanie dôvery, efektívna komunikácia, počúvanie detí a podpora ich účasti na rozhodnutiach, ktoré ovplyvňujú ich životy. Mnohé deti bez sprievodu čelia neistote, strate a zložitým životným situáciám. Kvalita vzťahu medzi dieťaťom a poručníkom môže preto zohrávať kľúčovú úlohu pri podporovaní bezpečnosti, blahobytu a začlenenia.

Na úrovni založenej na právach sa opatrovníctvo riadi zásadami, ako sú najlepší záujem dieťaťa, nediskriminácia, účasť, dôstojnosť a ochrana pred ujmom. Zistenia ukazujú, že opatrovníci sú zodpovední nielen za zabezpečenie prístupu k službám, ale aj za obhajovanie práv detí a pomoc deťom pri orientácii v zložitých systémoch.

Zároveň je opatrovníctvo vo veľkej miere závislé od širšieho systému ochrany. Aj vysoko kvalifikovaní a oddaní odborníci môžu mať ťažkosti, ak sú služby roztrieštené, postupy pri odporúčaní nie sú jasné alebo je slabá koordinácia medzi agentúrami. Efektívne opatrovníctvo si preto vyžaduje nielen kompetentných odborníkov, ale aj citlivé a koordinované systémy.

Zistenia štúdie GUIDE dokazujú, že posilnenie opatrovníctva znamená posilnenie ľudí aj systémov.

4.4 Začleňovanie osôb so zdravotným postihnutím zostáva nedokončenou úlohou

Obzvlášť dôležitý zistenie sa týka obmedzenej viditeľnosti zdravotného postihnutia a vývojových potrieb v každodennej praxi opatrovníctva. Hoci deti so zdravotným postihnutím a deti s vývojovými ťažkosťami boli ústredným zameraním projektu GUIDE, tieto otázky sa v diskusných kruhoch a iných kvalitatívnych zisťovaní objavovali menej často, ako sa očakávalo.

Toto pozorovanie by sa nemalo interpretovať ako dôkaz, že zdravotné postihnutie nie je dôležité. Skôr to môže naznačovať, že zdravotné postihnutie a vývojové potreby zostávajú v systémoch ochrany detí nedostatočne uznávané. Odborníci môžu čeliť výzvam pri identifikácii a uznávaní týchto potrieb, pri ich diskusii alebo pri prístupe k špecializovaným podporným službám. V niektorých prípadoch môžu potreby súvisiace so zdravotným postihnutím zatieniť viditeľnejšie problémy, ako je právny status, ubytovanie, trauma alebo bezprostredné riziká pre ochranu.

Zistenia naznačujú, že začlenenie osôb so zdravotným postihnutím si vyžaduje väčšiu pozornosť v oblasti vzdelávania, dohľadu, mapovania služieb, postupov pri odporúčaní a tvorby politik. Zdravotné postihnutie by sa nemalo považovať za špecializovanú tému, ktorá sa týka len určitých odborníkov.

Namiesto toho by malo byť integrované do všetkých aspektov praxe v oblasti opatrovníctva a ochrany detí.

Projekt GUIDE prispel k zvýšeniu povedomia o tejto problematike, zistenia však naznačujú, že je potrebná ďalšia práca. Vytvorenie skutočne inkluzívnych systémov poručníctva si bude vyžadovať silnejšie prístupy zohľadňujúce zdravotné postihnutie, lepší prístup k špecializovaným službám, zdokonalené mechanizmy identifikácie a väčšiu integráciu hľadísk zdravotného postihnutia do každodennej praxe v oblasti ochrany detí.

Celkovo skúsenosti z projektu GUIDE ukazujú, že inklúzia osôb so zdravotným postihnutím zostáva dôležitou prioritou pre budúci rozvoj politik a praxe na národnej aj európskej úrovni.

5. Smerom k odolnejším a inkluzívnejším systémom opatrovníctva

Zistenia projektu GUIDE poskytujú dôležité poznatky o tom, ako možno posilniť systémy opatrovníctva, aby lepšie podporovali deti bez sprievodu v celej Európe. Na základe dôkazov získaných z vzdelávacieho programu aj z „kruhov počúvania“ projekt dokazuje, že účinné opatrovníctvo závisí od oveľa viac ako len od právnej zodpovednosti alebo administratívnych postupov. Vyžaduje si kompetentných odborníkov, podporujúce prostredie, koordinované služby a systémy, ktoré kladú práva a blaho detí do centra rozhodovania.

Kľúčovým ponaučením vyplývajúcim z projektu je, že opatrovníci potrebujú nielen kompetencie, ale aj podporu. Školiace aktivity ukázali, že opatrovníci a odborníci v oblasti ochrany detí môžu posilniť svoje vedomosti, zručnosti a sebavedomie prostredníctvom štruktúrovaných vzdelávacích príležitostí. Zároveň „kruhy počúvania“ odhalili, že samotná odborná kompetencia nestačí, keď odborníci čelia emocionálnej záťaž, etickým dilemám, neistote a fragmentovaným systémom služieb. Vedomosti musia byť preto sprevádzané príležitosťami na reflexiu, podporu od kolegov a neustály profesionálny rozvoj.

Zistenia tiež dokazujú, že podpora odborníkov by sa mala chápať ako súčasť podpory detí. Poručníci pracujú vo veľmi náročných prostrediach a často sú vystavení zložitým situáciám spojeným s traumou, vysídlením, odlúčením od rodiny, právnou neistotou a sociálnou zraniteľnosťou. Keď sú odborníci izolovaní, emocionálne preťažení alebo nemajú podporu, môže to ovplyvniť ich schopnosť poskytovať stabilnú a konzistentnú podporu. Posilnenie ochrany detí si preto vyžaduje investície nielen do služieb pre deti, ale aj do blahobytu, odolnosti a profesijnej udržateľnosti tých, ktorí sú zodpovední za ich ochranu.

Ďalší dôležitý záver sa týka povahy samotného opatrovníctva. Zistenia projektu GUIDE posilňujú chápanie opatrovníctva ako vzťahovej, na právach založenej a na systéme závislej praxe. Účinná opatrovnícka starostlivosť si vyžaduje schopnosť budovať dôveryhodné vzťahy s deťmi, podporovať zmysluplnú účasť, presadzovať práva detí a orientovať sa v zložitých systémoch ochrany. Zároveň však ani vysoko kompetentní opatrovníci nemôžu účinne fungovať v rámci fragmentovaných systémov, ktoré sa vyznačujú nejasnými zodpovednosťami, slabými mechanizmami postúpenia prípadov alebo

obmedzenou medziinštitucionálnou spoluprácou. Posilnenie opatrovníckej starostlivosti si preto vyžaduje posilnenie individuálnych kapacít aj inštitucionálnych štruktúr.

Projekt tiež zdôrazňuje dôležitosť reflexívnej praxe ako súčasť profesionálnej kvality. Kruhy počúvania ukázali, že štruktúrované príležitosti na reflexiu môžu znížiť profesionálnu izoláciu, posilniť podporu medzi kolegami, podporovať kolektívne učenie a prispievať k odolnosti. Reflexívne priestory by sa preto nemali vnímať ako voliteľné aktivity. Mali by sa uznať za integrálnu súčasť efektívnych systémov opatrovníctva a mali by byť zakotvené v štruktúrach profesionálnej podpory.

Ďalšie ponaučenie sa týka začleňovania osôb so zdravotným postihnutím. Hoci projekt kládol značný dôraz na deti so zdravotným postihnutím a vývojovými ťažkosťami, zistenia naznačujú, že zdravotné postihnutie zostáva v každodennej praxi opatrovníctva nedostatočne viditeľné. To môže odrážať širšie výzvy súvisiace s identifikáciou, odporúčaním, špecializovanou podporou a profesionálnou istotou pri riešení potrieb súvisiacich so zdravotným postihnutím. Budúce úsilie by preto malo zabezpečiť, aby bolo začleňovanie osôb so zdravotným postihnutím plne integrované do vzdelávacích programov, systémov odporúčania, štruktúr dohľadu a politik ochrany detí. Opatrovníctvo zohľadňujúce zdravotné postihnutie by sa nemalo považovať za špecializovanú otázku, ale za kľúčový rozmer ochrany detí založenej na právach.

Zistenia tiež poukazujú na potrebu silnejšej koordinácie medzi systémami ochrany detí. Poručníci pravidelne pôsobia na rozhraní viacerých sektorov, vrátane sociálnych služieb, zdravotnej starostlivosti, podpory duševného zdravia, vzdelávania, migračných služieb, právnej pomoci, služieb pre osoby so zdravotným postihnutím a komunitných organizácií. Účinná ochrana závisí od schopnosti týchto systémov spolupracovať. Jasné postupy pri odporúčaní, spoločné protokoly, dostupné služby a efektívna komunikácia medzi zainteresovanými stranami sú základnými podmienkami na zabezpečenie toho, aby deti dostali včasnú a primeranú podporu.

S pohľadom do budúcnosti projekt GUIDE navrhuje, aby sa budúce politiky v oblasti opatrovníctva nezaoberali len úzkym zameraním na procedurálne povinnosti, ale aby uznali opatrovníctvo ako špecializovanú funkciu v oblasti ochrany detí. Opatrovníci potrebujú nielen právne znalosti, ale aj komunikačné zručnosti, pochopenie traumatických situácií, kultúrnu citlivosť, odborný úsudok a prístup k priebežnej podpore. Rovnako dôležité je, aby mali k dispozícii systémy, ktoré im umožnia efektívne plniť svoju úlohu.

Dôkazy získané prostredníctvom projektu GUIDE nakoniec smerujú k širšej vízii opatrovníctva. Efektívne opatrovníctvo nie je výlučne zodpovednosťou jednotlivých odborníkov. Je výsledkom koordinovaných systémov, podporných organizácií, informovaných politik a komunít odborníkov, ktoré odborníkom umožňujú zmysluplným spôsobom chrániť, obhajovať a podporovať deti.

Celkové posolstvo projektu je jasné: posilnenie systémov opatrovníctva si vyžaduje investície do ľudí aj do systémov. Kompetentní odborníci, reflexívna prax, koordinované služby, prístupy založené na právach a podpora zohľadňujúca potreby osôb so zdravotným postihnutím sú nevyhnutnými zložkami odolného a efektívneho opatrovníctva. Spojením týchto prvkov sa systémy ochrany detí môžu lepšie pripraviť na reagovanie na komplexné potreby detí bez sprievodu a na zabezpečenie ich práv, blaha, účasti a začlenenia.